

mohamedanstvo. Dasi ni mesto ob morju, vendar je po svoji legi jako ugodno za trgovino. Tukaj se strinjata sever in jug, tudi zapad in vshod. Mirni Nil je nosil močne ladije proti severu in jugu, dokler ni vozila železnica, karavane pa so prinašale in odnašale blago po poti do rdečega morja. Potem je Kajira važna zato, ker brani ves Egiptet in je ključ do te dežele. Kraj, na katerem je zidana, ugoden je za vojaške utrdbe; nad mestom se dviga na vshodu mala višina, na kateri

je utrjen grad ali »citadela«. Pač zato so spretni Arabci zidali to mesto l. 973. in sicer je njegov ustanovitelj Moec, prvi vladar iz rodbine Fatimovičev. Saladin pa je Kajiro razširil in olepšal. Nekdaj je bila prestolnica kalifov, t. j. vladarjev, naslednikov Mohamedovih, dandanes je prestolnica egiptovskega podkralja, ki se imenuje »kedíve« (natančno: kheidíveh) in njegove vlade, t. j. ministerstva in raznih svetov. Na čelu vsega mesta je poseben oblastnik. (Dalje.)

S l o v s t v o .

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»Prirodopis za ljudske in meščanske šole v treh delih.« Spisal Josip Hubad, c. kr. gimnazijski profesor. I. del. Cena vezanemu zvezku 70 kr. V berilo je vtisnjenih 84 slik. — V Ljubljani 1892. Ig. pl. Kleinmayer in Fed. Bamberg.

Vsak prijatelj mladine pač z veseljem pozdravlja v slovstvu vsako novost, ki ji je namenjena. Posebno pa so sedaj nekaj časa sem kaj marljivi v tem poslu gospodje učitelji in profesorji. Dokaj knjig je bilo že objavljenih in zopet imamo pred seboj zgoraj imenovane knjige I. del, ki je vreden, da o njem nekoliko izpregovorimo.

Na prvi pogled, kar vsakomur najbolj ugaja, je vezana knjiga in jasen, vseskozi enak tisek, kar je kaj hvalevredno. Želeti bi bilo, da bi se enoten tisek rabil v vseh šolskih knjigah.

Kar smo rekli o vezavi in tisku, rečemo lahko o slikah. Slike in sličice so kaj lepe. Pač najboljše so rastlinske, toda tudi živali so dobro zadete. Štev. 1, 9, 10, 11, 14, 18, 19, 24, 28 itd. so kakor žive. Pouku bodo pa najbolj koristile štev. 3, 14, 31, 32, 33, 37, 38, 41, dalje vse rastline in geometrične podobe, to pa zato, ker natanko kažejo posamezne živalske dele, preobrazbo dotične živali, ali tudi podobo, kako rudnina kristalizuje.

Dasi so take slike običajne povsodi, — tudi v drugih nešolskih knjigah, — vendar bi se morda dale napraviti še drugačne, ki bi učencu jasneje kazale velikost in razmerje živali ali rastline z drugo živaljo in rastlino. — Pred seboj imam knjigo, ki sicer ni od l. 1891. ali

1892., pa je vendar rabna. Na 20 listih so naslikane (na vsakem listu na jedno stran) različne živali skupaj, tako, da na prvi pogled vsakdo razloči njih velikost med seboj. Če pa vidiš pred seboj le jedno žival n. pr. lisico, ne moreš primerjati nje velikost z dihorjem, krtom, raco itd. Zato pa ne morem prehvaliti štev. 3 in 16, ki tako jasno kažeta medsebojno velikost dotičnih živalij v primeri z njiju okolico. Če bi bilo več živalij na jednem klišeju, ne porabilo bi se nikakor več prostora, kakor če se natisnejo posamezno, temveč nasprotno.

V štev. 21 je kos prevelik, ali pa lisica preblizu, tudi bučela na podobi 34 je malo obila; na štev. 8 je mačka premajhna ali pa miš prevelika. Kaj umestne so slike 79, 80, in 83, ki predočujejo rudarstvo, ker o tem se še ni mnogo med nami govorilo.

Tiskovnih napak ni skoro nič. Dasi smo pazno prebirali, razvideli smo, da jih stavec ni mnogo pustil, le nekaj, da se ga lože vsaj nekoliko spomnimo.

Razkladanje tvarine je izborno. Kratko in jedrnato je opisanih 71 predmetov na 103 straneh. Posebno praktično je, da gospod pisatelj na koncu vsakega opisa stavi posebna vprašanja. S tem se bistri učenčev duh in vadi v opazovanju. Tudi ozir na domače razmere (posebno pri rudninah) ni brez pomena.

Str. 4: »jed se mora prodajati«, in pa: »čuva čredo in jo drži v redu« (in Ordnung halten) je preveč okorno. — Str. 5: »in kako veselo vriska« (pes), bilo bi bolje: »laja« ali kaj jednakega. Str. 7.: »Dihor . . . z podrtimi prsmi« je čudno; gotovo je tiskovna pomota in naj bi bilo »s potrtimi prsi«, ker se prsi starejo, a ne poderejo, kakor hiša. Mesto »špeh« bi bila

pač tudi dobra »slauina«, ker je lahkoumljiva in ne diši po Nemcih. Str. 18: (črtnico) »je takoj ovaditi županu«, bilo bi boljše »naznaniti«, ker ovadi se navadno le kak zločin, skrivna družba itd.: »Šli so krast, a tovariš jih je ovadil.« — Str. 22: »Prašč je razprostranjen«, boljše »razširjen«. Str. 24: Kokoš se »goli« je pač bolje, nego »brije«, da ni dvoumno. Petelin »si«, (ne »se«) domišljuje. — Str. 25: »Kanja ali mišar meri po dolgem . . . Zgoraj je rjava«. Če rabimo fem., naj bo tudi beseda ženskega spola na drugem mestu; torej: »Mišar ali kanja . . . zgoraj je rjava«. — Str. 35: Razven kušarica ali martinček pravimo tudi gaščarica. — Na več mestih posebno opozarja gospod pisatelj korist krta. Pač res! Trebalo bi, da bi naši poljedelci to spoznali, in bi nam ne bilo več treba srečavati na poljih »krtolovcev«. — Pri mnogih živalih je povedal, kako diha (sopejo), kar je hvalno. Umestno bi bilo, da bi to vedeli tudi o muhi, katero vidimo tolikokrat. Na za- in predprsju (Hinter- und Vorderbrust) ima namreč štiri odprtine. Skozi te odprtine muha diha, in ker so v njih glasotvornice, zato gre sapa skozi nje, in muha brenči, jednako kakor človek, če poje. — Str. 49: V okom priti je italijanizem; boljše: »upreti, ustaviti se« čemu. Torej: Tej preglavici se človek le upre, če nabira kobilice. — Str. 51: »in jih potem sè strupenim ogrizom omami in potem pojé« (dvakrat). — Str. 53: »jedača«, morda bi bilo boljše »hrana, živež« etc. — Str. 60. lepo omenja gospod pisatelj božično drevesce. To je sicer popolnoma umestno, vendar bi bilo boljše, da bi se pri nas ta običaj opuščal in rabil sv. Nikolaj, ki je slovansk (a prvi je prišel k nam od Nemcev) in tudi bolj zanimiv in vzbuja pri otrocih večjo radovednost in veselje, nego »Christbaum«. — Str. 90. je »nogt« mestu »noget«; »nogt« se ne dá izreči. — Stran 97. mesto »svečnjak« je pač boljše »svečnik ali svetilnik«. — Primerno bi bilo, da bi se pri premogu nekoliko omenili strupeni vetrovi, o katerih tolikrat čujemo. — Tako smo povedali, kar se nam je zdelo primerno. Čitatelj je razvidel, da je knjiga kaj pripravna in rabna. Napak nismo omenili zato, da bi koga žalili, temveč da bi se v drugem in tretjem delu tudi te odpravile, in bi imeli pred seboj vse delo, katero bomo pozdravili z veseljem.

J. Z.

»Zabavna knjižnica za slovensko mladino.« Ureduje in izdaje Anton Kosi, učitelj v Središči. I. in II. zvezek v mali osmerki po 40 str. in po 15 kr. zvezek. Ker se je bila vnela zaradi I. zv. nekaka pravda med nekim kritikom in gospodom izdajateljem, zato smo čakali II. zv. Tudi nam je bila došla nekoliko neugodna kritika o I. zv. Zdi se nam, da je stvar preneznatna, da bi bilo treba o njej toliko pisati. Ne pozabimo nikdar ljubeznive skromnosti, ki diči kakor pisatelja tako i kritika.

Knjižici podajata slovenski mladini zabavnega in poučnega blaga: pripovedke in pravljice iz naroda, pa tudi umetne za srce, in nekaj stvarij za um naše dece. Gledé na namen teh knjižic nimamo vzroka, da bi ji grajali, pa tudi pohvala sme biti le primerna majhni, večinoma

neizvirni vsebini. Oblika je v drugem zvezku skrbnejša, jezik pravilnejši, nego v prvem. V naslednjih zvezkih naj gleda gospod izdajatelj, kaj nabira in komu objavlja. Ozirajoč se na prvo, treba, da skrbneje izbira gospod izdajatelj, ozirajoč se na drugo pa, da vse izpusti, kar ni za mladino zanimivo toliko, kolikor za njega samega (n. pr. o Sajnkoviču I. str. 25).

Zgodovinskega romana »**Z ognjem in mečem**« je izšel pri J. Krajcu v Novem Mestu II. zv. (do str. 302). Poročali bodemo obširneje, ko izidejo še drugi zvezki. Ta zvezek se nam je zdel bolji, nego prvi. Veseli nas, če je naša čisto dobrohotna ocena o prvem zvezku storila, da bodo nasledni trije zvršeni skrbneje in bolje.

Dr. Fr. L.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

»**O Vrazovoj kritici.**« Napisao dr. Milivoj Šrepel. V Zagrebu 1892.

Lična knjižica, obsežajoča 51 strani, pred očuje nam Stanka Vraza kot kritika. Rečeni pisatelj, »Slovenec uskok«, znan je dobro tudi med Slovenci. Kdo ne pozna člankov gospoda A. Fékonje o Stanku Vrazu ilircu in ilirizmu? In večini slovenskih razumnikov tudi ni tajna izdaja »Djela Stanka Vraza Hrvatske Matice«. Vendar naj vsak rad seže po Šrepelovi knjižici, kadar mu pride pod roko. Zakaj izvrstni mladi hrvaški učenjak razjasnjuje marsikatero temno stran ter iz listov St. Vraza, katere je sam pisal ali so mu jih pisali drugi učenjaki, podaje ne samo delovanje Vrazovo, ampak tudi nekih drugih ilircev. Tako pa se Gaj čisto v drugi luči kaže občinstvu v »Vrazovoj kritici«, kakor ga navadno poznavamo iz drugih njegovih življenjepisev. Sam Šafařík piše (str. 5.): »U Gaja ja samo toga ne hvalim, što za dobri cilj i zla sredstva upotrebljava.« Mlada se je bila tedaj književnost hrvaška, kadar je nastopil Vraz-kritik. Zato je pa tudi marsikatero grenko okusil. Leta 1848. ustanovi St. Vraz list »Kolo«. Gaju seveda ni to bila voda na njegov mlin. Bal se je »konkurence« »Danici« in je deloval zoper Vrazovo »Kolo« s svojimi privrženci, da se ne morejo opravičiti. Neki dijak je celo napadel na ulici Vraza, rekoč, »da »Kolo« namjerava svu literarnu vlast usurpirati, vriedjajući domorodce« (str. 4.). Kajpada tega se ni preplašil Stanko, marveč pridno brazdil po začeti ledini. »Kolo« je imelo pri prvi knjigi 600, pri drugi komaj še 200 naročnikov. Vraz je bil pa po poklicu književnik, izobražen kakor nobeden njegovih vrstnikov za ilirizma v vseh evropskih literaturah in zato je lahko vihtel uma svetli meč ne gledé ne na desno, ne na levo. Iv. Kuljeviću je oponosil, da njegov jezik ni naroden (str. 38.). Ravno tako je tudi odkritosrečno povedal Vukotinoviću in Subotiću, kar se tiče drame. Posebno so se Vrazove misli razločevale od drugih ilircev gledé na dubrovsko slovstvo. Zakaj imenovana književnost je bila bližja romanskemu duhu, nego slovanskemu. Pravo merilo za pesništvo je narodna pesem, katero je dobro poznaval St. Vraz, kakor malo kdo, ker je bil tudi rojen v takem kraju, kjer se mnogo